

ДАЙВ-КЛУБ

УДК 908

**ЯК ПІДЙМАЛИ „ЗАПОРІЗЬКУ ЧАЙКУ”
(НОТАТКИ УЧАСНИКА ЕКСПЕДИЦІЇ)**

Вілінов Ю.А.
краєзнавець,
лікар гідроархеологічної експедиції 1999 р.

Фото – *Антипов В.І.*

Стаття присвячена спогадам експедиційного лікаря про дослідження і підйом козацького човна у сезон 1999 року. Наводяться особистісні судження, аналізується міський фольклор про роботу гідроархеологів біля о. Хортиця.

***Ключові слова:* Хортиця, „Запорізька чайка”.**

В 60-х роках ХХ століття в Запоріжжі утворено один з перших в СРСР клубів підводних досліджень „СКІФ”. З 1969 року клуб проводить регулярний підводний пошук. А вже в 1971 році було знайдено і, більш того, піднято на поверхню ніс невеликого бойового човна з тієї самої „мініховської війни”. Тоді його було ототожнено як „дубель-шлюп” [Див.: 1, с. 304-314].

Оскільки коштів на консервацію не було, ніс корабля зарили в мокрий пісок на пляжі біля козачої переправи. До кращих часів! Забігаючи на 28 років вперед, скажемо, що кращі часи для цього експонату так і не настали...

На ті часи приватних меценатів просто не могло і бути, а державні можновладці відносилися до скромних прохань ентузіастів з відкритим роздратуванням: „Що цим дивакам потрібно? От нам потрібно народ годувати, план виконувати! А їх в плані немає...”.

Наочний приклад – не знайшлося кількох кілограмів гліцерину, щоб врятувати приклад гвинтівки-трюхлінійки. Її видобули в озерці на правому березі як раз проти козацької переправи. Трюхлінійка без затвору та з двома зарубками на прикладі. Безіменний боєць, що відступав 41 року до Дніпра, встиг знищити двох ворогів. Не маючи сил переправити зброю, можливо, був поранений, він, згідно уставу, витяг та закинув затвор, аби гвинтівкою не скористався ворог! На отаку пам'ять не знайшлося гліцерину для консервації і приклад за якийсь час розсипався. Залишилося лише залізо.

Навесні 1998 року здійснилася мрія підводних археологів – знайти відносно цілий корабель. Я був свідком подій, брав в них посильну участь, тому зобов'язаний розповісти як воно було – проект „Запорозька Чайка”.

Наприкінці квітня 1998 року були відкриті „на повну” аж чотири прольоти греблі Дніпрогесу. Водоспади ревіли і вдень, і вночі, повертаючи мене до часів юності, коли за відсутності гідроелектростанції „Дніпрогес-2” така картина була мало не щорічною. От ці скажені струмені води - „зміна гідрологічного режиму” - і вимили з глею-консерванту кілька кораблів.

Валерій Нефьодов, на той час завідувач відділом археології заповідника „Хортиця”, обходив Дніпрове дно, як дбайливий господар щоденне ходить свою садибу. І тоді він знайшов те, про що гідроархеологи мріяли ціле покоління, три десятиліття – кораблі, цілі кораблі! Треба пояснити читачу, який вважає, що цілий корабель - це той можна підняти на поверхню, прибрати бруд, оснастити командою і плисти на ньому через море. В археологів, наприклад, глечик, котрий час та товща землі розчавили на десятки фрагментів, але ті фрагменти можна зібрати, склеїти клеєм ПВА (щоб при необхідності можна було змити водою), то він вважається цілим. Навіть при нестачі кількох фрагментів!

В непримітній безіменній бухточці під Наумовою скелею (це між Наумовою балкою і балкою „У перевоза”) на глибині від 4 до 10 метрів (бо дно там стрімко іде униз) знайдено корабель, ніби переламаний навпіл: з невеликим креном корма з двома фальконетними опорами, а поруч з нею ніс з двома такими ж опорами. Ніби ніс розвернуто до корми під кутом 180 градусів.

Залишок весни, літо, осінь і наступна зима пішли на безпосереднє дослідження. Для того, щоб підняти корабель, треба кілька тон консерванту -

поліетіленгликолю. Саме за такою технологією консервували знаменитий шведський флагман „Ваза”. Як підняти корабель, не маючи консерванту, він приречений на знищення. Дерево пролежало в воді 260 років, воно розсиплеться. Та консервант коштує десятки тисяч умовних одиниць!

Технологія реставрації ось така: вода в порах дерева поступово замінюється поліетіленгликолем. Спочатку дерево просичується рідким розчином, потім гелем, субстанцією на зразок „хододця”, нарешті настає черга воскоподібної речовини. Весь процес проходить за три роки.

„Великі дядьки” з Києва обіцяли допомогти. Їм конче потрібна була акція зі збереження козацької старовини під виборчу компанію. Але обіцяного три роки чекають. А за три роки з оголених від мулу кораблів в агресивному середовищі сучасної дніпрові води мало що залишиться...

Археологічні, технічні і політичні подробиці епопеї (справжньої епопеї, не треба брати в лапки) з підйомом і консервацією корабля добре описані в російському журналі „Октопус” № 3 за 2000 рік Дмитром Кобалією. Роман Додонов присвятив їй главу в своїй книзі. Глава має красномовну назву „Хортицький тупик” [2, с.32-71]. Бо в кінці ХХ століття проект супроводжується силою неподобств з боку „владу придержаних”. А тоді, в ХVIII столітті кораблі були частково доставлені за пороги, частково побудовані тут, на Хортиці, щоб врешті опанували Чорне море. А оскільки море після війни залишилося для Російської імперії закритим, а шлях Дніпром вверх через пороги неможливим, кораблі виявилися приреченими...

До речі, в тій книзі кілька разів згадується моя скромна персона. Я ж не тягаючись з безпосередніми учасниками, хочу сповістити за своїми розпорошеними щоденниковими записами особисті враження...

Отже, 29 квітня 1999 року з 20 до 24 години в балці „У перевоза” змило смугу пляжу завдовжки в 250-300 метрів і в 20-30 метрів завширшки. Хортиця втратила більш пів-гектара землі. Олег Якименко, спортсмен-радіолюбитель і аквалангіст, який ночував тоді на Хортиці, чув нескінченний рев води та тріск дерев, що ламалися як сірники. Вранці на тому місці, де десятки років відпочиваючи розміщувалися на пікніки з шашликами, з води стирчали, наче руки мертвих гігантів, суки повалених дерев.

Утворився трьохметровий обрив, а поруч з ним у Дніпрі - глибина до 7-8 метрів. І в водному вирі назавжди зник ніс корабля, що ховався в мокрому піску з 1971 року. Вічна йому пам'ять!

Можна було тільки уявити, яких змін наніс цей гідроудар пам'ятникам археології, що знаходилися на дні на сто метрів вище місця катастрофи! „Про те, що могло трапитися на дні, було страшно навіть думати,” - згадував Дмитро Кобалія.

Та мабуть Божий промисел врятував кораблі. Були вимиті з води ще кілька кораблів, зокрема та сама „бригантина”, яку спромоглися підняти за допомогою

Андрія Макаревича в 2004 році, і перо руля від неї - чотири метри завдовжки, кільця зберегли навіть залишки канатів. Загальна кількість „об'єктів”, тобто залишків окремих кораблів, досягла шості. „Бригантина” вважається „об'єкт № 4”, славнозвісна „чайка” - об'єктом №1. А номер 7 присвоєно дубель-шлюпу 1971 року, який загинув смертю хоробрих.

27 травня 1999 року Максим Остапенко запропонував мені місце лікаря експедиції. Це була казка. В щоденниковому записі я відмітив: „Аби не зірвалося!”. А статися повинно було саме так. Бо „великим дядькам” легко було знімати „піарівські” пінки з ентузіазму, професійної досвідченості та неймовірного талану підводних археологів. І важко надати консервант, без якого всі подальші роботи втрачали сенс. Десь близько 12 тон поліетіленгликолю трьох різних фракцій вартістю близько тридцяти тисяч доларів! Без нього залишалося здати до наукових журналів креслення та фотознімки, а далі роками спостерігати як їдка вода неблаганно знищує кораблі. Так пройшло ціле літо...

Наприкінці серпня мене запросили на розвантаження прибулого реагента. Щоб його виробити, десь в Росії навмисно запустили завод, який стояв мертвим кілька років. Потім переправляли через кордон. Залізні діжки, здається, 205 кг „брутто” і 190 кг „нетто”. Фракція з молекулярною вагою „400” - рідина, фракція „1500” - гель на зразок холодця. Ще фракція „4000” - поліетиленові мішки по 25 кг з речовиною, схожою на наструганий зі свічки воск. Дива інколи бувають!

На початку вересня розпочалася підготовка до підйому. Моя робота лікаря, власне, зводилася до того, щоб перед зануренням зміряти артеріальний тиск, записати відповідні дозволи в журнал, а далі чекати на палубі водолазного бота, як не дай Боже щось трапиться.

Звісно ж розважати та інформувати відвідувачів і трохи допомагати на камбузі. І кожного ранку знести стрімкою стежкою биті стисненим повітрям акваланги, а ввечері відповідно підняти їх нагору. Це робили всі співробітники експедиції. Забитий акваланг важить біля 25 кг, пустий - 20. Отже, переносять здебільшого за плечима і один в руках. Інколи, хизуючись, три одразу, бо ж шлях недалеко.

Ще випадало приймати з рук водолазів знахідки. Від унікальних, як то ліхтар із слюдяним віконцем, чи то теслярське знаряддя, до серійних гвіздків.

Корабельні гвіздки - це ціла наука. Виявляється, згідно „Таблиці ваги залізних цвяхів для кораблебудівних робіт” цвяхи бувають: корабельні брускові, плоскоголівкові, широкоголівкові, одностесні, двостесні, троєстесні, гонтові, галерні круглі, завісні, лекальні, шлюпочні, ялові, помпові, підбійні, чотирьохгранні, чотирьохгранні зайорженні, шпалерні, рибинні [3]. Я не впевнений, що всі назви перекладаються українською...

Більшість гвіздків - стандартні. Їх ковано на брянських судноверф'ях, заснованих, до речі, гетьманом Мазепою. Якось з-під води видобули великий і химерно гнучий зайоржований цвях місцевої ковки. Настільки колоритний, що може бути присутнім, як символ експедиції.

На палубі в ємностях з водою, аби не попсувалися до консервації, накопичувалися знахідки: два пістоля із вибитими замками. На стволах вибито „Киев: П.1734 году”, в рукоятку одного врізано латунний медальйон з вензелем цариці Анни Іоанівни під короною. Мушкет з багнетом і дерев'яним прикладом, два погнуті мушкетні стволи, ядра, фрагменти військового взуття, шпора, навісний замок від скрині (а де ж сама скриня із скарбами?). Ще були корабельні дерев'яні блоки, дві залізних свайки, пенькові канати та кінці, що напричуд добре збереглися, дерев'яна помпа, казан на 30 їдців, теслярський інструмент, вищезгаданий ліхтар із слюдяним віконцем. Був капшучок з козиного міху, та в ньому, на жаль, жодної монетки. Пряжки стали звичайними знахідками.

Сенсацією стали звичайні камені черепашники, які знайшли на кормі корабля поруч з казаном. Ними було викладене вогнище на камбузі. Але ж черепашник не сарматського геологічного періоду, який можна бачити вже під Василівкою. Черепашник - сучасний, з такого вибудована стара Одеса, він є тільки на морі, чи принаймні на Дніпро-Бузькому лимані. Отже, маємо незаперечний доказ, що наш корабель був в боях під Очаківом і Кінбурном.

Я з власної ініціативи опікувався знахідками, міняв для них воду. Коли перебираєш речі, яким 260 років, відчуваєш плин і ціну часу. Та остаточно осягнув це диво, коли „сів на сито”.

„Сито” - це власне і є решето розміром 2х2 метри, що плаває на воді. На понтоні встановлені залізні ґрати. На них насос викидає воду з шматками та брилами глею, що вибирається навколо корпусу корабля. А на „ситі” сидить старший лаборант експедиції Геннадій Ушаков. Він ретельний, відданий справі, вибирає до найменшої тріски. Якби в мулі була б срібна копійка часів Петра I (неправильної форми, розміром з нігтик на мизинному пальці і вагою 0,28 г) він би неодмінно її вгледів. Але монет не було...

А от фалангу людського пальця Ушаков знайшов. Невелика, жіноча чи дитяча і зовсім свіжа, в усякому разі, післявоєнна. Згадали, що колись двоє дівчат з Москви плавали на надувному матраці. Вони поснули і їх було порубано корабельними гвинтами...

Так от одного дня за якимись причинами не було ані старшого лаборанта Геннадія Ушакова, ані лаборанта Дмитра Гришка, що мав його замінити. Тоді на „сито” визвався сісти я, благо, що відповідні знання маю. Мені пощастило. Бо бували дні, коли труба ежектора викидала стерильний глей без жодного артефакта. А мені дісталися два кремені рожевого кольору від пістоля, латунний гудзик з не погнутою дужкою і два десятки цвяхів.

От тоді я уявив собі: навесні 1739 року ці речі зникли під водою. 260 років і ще півроку вони не бачать сонячного світла. Їх не торкаються людські руки. Вони були занурені в чорний глей. Та от насос всмоктує їх в трубу і викидає під ласкаве вересневе сонечко. І перші людські руки, що беруть ці пістольні кремені та латунний солдатський гудзик - мої.

260 років - це скільки п'ять разів хлопчики та дівчатка прожили довге і важке життя і розповіли своїм онукам - що бачили у своєму дитинстві. Так це можна уявити. Можна ще хоч як уявити дві тисячі років до античності. Геологічні епохи, що рахуються мільйонами років, можу уявити ніяк!

Тоді, восени 1999 я зрозумів, що це, мабуть, один з кращих періодів мого життя, не переповнений успіхами, та наповнений спокоєм. Я звик до вересневого сонця і теплої залізної падуби водолазного бота і шуму насоса, що ритмічно перемолочував у сіро-коричневу суспензію кубометри піску і глею. До ракурсу скель на Старому Дніпрі, з одного пункту і вранці, і ввечері під сонцем, що кожного осіннього дня все нижче над горизонтом. З тієї позиції мною була відкрита печера Полуденна.

І ще з бота стає помітним химерний витвір природи, якого ніхто не помічає. Відразу вверх за течією відкривається гирло Наумової балки, так званий „Молодіжний пляж”, який на той час (і через 12 років теж) окупували нуддисти. Доводиться спостерігати, як вони в светрах на голе тіло, бо вже досить холодно, світлячи і трясучи всім, що нижче пояса, грають в бадмінтон або ж кидають один одному пластмасову тарілочку.

А зразу за пляжем - скеля, яка в залежності від освітлення міняє обриси. Могутня чоловіча фігура, десять метрів заввишки розп'ята з піднятими доверху руками. Втягнений живіт під могутньою грудною клітиною. А голова дивна. Трипільський ніс – „кирпа назустріч горбині”. І витягнуто-деформований сарматський череп. Вранці фігура була схожа на Тараса Бульбу. Вдень і ввечері - на Прометея. Видіння навіяло білі вірші:

А Эсхид - древний грек, драматург -
Что он знал о судьбе Прометея?
Ведь Титан, давший людям огонь,
Осужден злым Зевсом на муки.

Где-то там далеко... на Кавказе
 А для грека Кавказ, как для «нашего» Север:
 Соловки, Воркута, Колыма,
 Акатуй, Магадан и Сучан...
 А Сучан-то - он на глобусе
 Ялти на градус южнее...
 Но - далеко и жить там непросто!
 Ты забудь про Кавказ, а иди по Днепру
 По воде под Наумову балку
 Там увидишь Его - ростом в шесть человек
 Раскинуты руки и закинута вверх голова
 И приподняты мощные ребра...
 И забыт он навеки богами,
 А Геракл, соблазненный здесь Девой-Ехидной,
 Так увлекся любовью, что страдальца не спас...
 Даже люди, заради которых
 Он страдал эти долгие тысячи лет,
 Люди тоже героя забыли!
 Потому, что плывут на больших кораблях
 И не сходят с фарватера вовсе.
 Ну, а если приходят на лодке,
 То не смотрят на скалы, а смотрят на воду,
 А вернее - под воду, где ходит добыча,
 А когда не под воду, то смотрят на ноги,
 И на грудь и еще на другие места
 (У кого что красиво) своей пассажирки.
 И она тоже смотрит... И это, наверное,
 Тоже добыча!..
 Я сидел (и стоял), и ходил, и трудился
 На борту водолазного бота
 Весь сентябрь и октябрь 999-го года.
 Тот октябрь был похож на нежаркое лето
 И свой взгляд отводя
 От премерзостных задниц нудистов,
 Назойливо лезущих в око,
 Я вподне осознал и понял Прометея...

Цим „недовіршем”, бо без рими, без строю, до того ж зрозумілий тільки на одному місці, де можна показувати „Прометея” наочно, судилося бути згаданими в досить серйозній книзі Р. Додонова: „Юрій Аркадійович Вілінов тим часом зачитував нам свої нотатки: у моїй особі він знайшов вдячного слухача. Як людина творча, він збирав і фіксував різноманітні плітки стосовно

„Чайки” - своєрідний сучасний фольклор... Вілінов навіть зачитав вірші, які він склав під час роботи в експедиції. Не беруся судити про їх літературну цінність, але в цих рядках відчувалась щирість автора”. Читаючи ці рядки (книга Додонова вийшла 2004 року), я відразу не збагнув, про які вірші мова. Потім згадав: на ті хвилини „Прометей” був дуже характерно освітлений!

Щодо фольклору „за Чайку”, то його злість і дурість відповідає стану суспільства. Подам найбільш характерні чутки з коментарями:

1. „Чайку” „натихаря” підняли ще в липні, а це готується „показуха”. Бо на „Чайці” знайдено майже три кілограми золота. Тієї ж ночі ОМОН вивіз його на бронетранспортері!

„Майже три кілограми золота” - ця кількість запозичена із знаменитого скіфського царського кургана Товста Могила, того, де знайдена знаменита пектораль. А ОМОН на той час був в суспільства загоном універсальним: „Чоловік з жінкою побилися на кухні — треба визивати ОМОН щоб їх розборонити!”

2. На підводних розкопках почалася епідемія чуми. Частина співробітників таємно госпіталізували, інші вимушені, наражаючись на смертельну небезпеку, працювати далі. Бо ж „під патронатом президента”.

Без коментарів.

3. Під час робіт загинув водолаз. Напередодні підйому, бо була шалена гонка. Саме тому оточення президента не рекомендувало його присутності на підйомі, ніби „танці на кістках”.

В суботу 9 жовтня напередодні урочистостей відмічали „День міста” з ярмарком на набережній магістралі біля центрального пляжу. Один чоловік сп'яну посварився з дружиною, сказав: „Зустрічай мене на Хортиці” і кинувся у воду. Він потонув у неї на очах. В той день місцеві водолази не змогли знайти його тіло. А назавтра, в неділю 10 жовтня наші водолази Андрій з Анатолієм Пилиповичем Шутем одразу й знайшли.

4. На президента на підйомі готувався замах. Але служби безпеки його попередили.

Хлопець 13 років, син мого друга прийшов задалегідь дивитися на підйом з правого берега. Час вирішив зайняти рибалкою й взяв з собою вудку, а вона з телескопічним вудилищем. Доблесна безпека ту вудку кілька разів перевіряла, чи не сховано там „щось” з оптичним прицілом.

5. Виникла вже в навігації 2000 року. „Чайка” і досі закриває фарватер Старого Дніпра. Тому, туристські теплоходи не пускають навколо Хортиці.

На той час в Старому Дніпрі в результаті аварії затонуло судно. Його підіймав той самий П'ятий експедиційний загін ремонтних і гідротехнічних робіт на чолі з Олексієм Осиповим, який працював до того на „Чайці”.

6. Це вже, мабуть, „квінтесенція” народної недовіри до будь-яких заходів, схвалених владою. Повідав поважний дідусь, інженер на пенсії: „Ніяких

старовинних кораблів взагалі не було! Це товстосуми-олігархи потай замовили копію, затопили її біля Хортиці і надурили археологів! Щоб на цьому відмити і підняти величезні гроші, мабуть, не один мільйон!”

Людина, а особливо та, яка була радянською людиною, впевнена, що те, що знає і вміє вона - дуже просто і тільки повні дурні цього не можуть і не знають. Зате як вона чогось не знає, то цього не знає ніхто. А ті, які стверджують, що ніби знають, просто дурять людей. Як археологи можуть відрізнити старий корабель від новозробленого - мокрі дошки вони і є мокрі дошки!

Я намагався пояснити, що для того, щоб спробувати надурити археологів, потрібна розгалужена система науково-дослідних інститутів, десятків років і десь два мільярди доларів. В один мільярд не вкладеться. Здається, він не повірив...

Отакий в нас „народний фольклор”. Тавтологія („патріот Батьківщини”, масло-масляне) цілком доречна.

Тепер щодо урочистого підняття корабля в присутності президента України. Оскільки все літо спонсори не спішили вкласти гроші на всі роботи залишилося 32 дні. І як додав один із спонсорів „і 31 ніч”. В кожному жарті тільки доля... вже не знаємо чого!

І все було зроблено і розраховано і виконано і „через не могу”. А далі як в класичній студентській ситуації - „не вистачило одного дня”. Бо новопризначене свято козацтва України на день Покрови Богородиці 14 жовтня, президент вирішив святкувати в столиці. А в Запоріжжя завітати за день до того, 13 жовтня. А залишалалося всього кілька розрахованих до хвилин днів... В той день, 12 жовтня Валерій Нефьодов, видихав сім аквалангів. Він пробув під водою 9 годин поспіль. Здається, жодна книга Гінеса не зафіксує цей рекорд, бо для людини це неможливо.

Потім була остання ніч. Не стану описувати подробиці, їх добре відтворили інші автори. До ранку 13 жовтня все було готово для вистави. Ми не спали всю ніч, чекали президента. Чекали і юрби на обох берегах Старого Дніпра. Священики у чорному, козаки на конях під малиновими прапорами... Президент мав на Хортиці дві справи: урочисто відкрити пам'ятний знак Байді-Вішневецькому і „підняти” „Чайку”. До Хортиці за планом був державний університет, зустріч з творчою інтелігенцією. Після Хортиці - комбінат „Запоріжсталь”...

Здається, в Університеті президента затримали поети, які виголошували, як вони люблять незалежну Україну (в бібліотеках збереглися підшивки газет, де ті ж поети признавалися в любові до комуністичної партії). На Хортицю президент спізнювався на півтори години, похапцем відкрив знак Байді, а на „Чайку” прислав свого представника. Адже „Запоріжсталь” - найголовніше!

Та спонсори і меценати, не „одержавши” президента, миттєво втратили інтерес до подальших робіт.

2000 рік пройшов без підйому кораблів. Вони тихо псувалися під водою, відкриті від глею...

2001 рік...

2002 рік...

2003 рік...

Між тим, за три роки корабель законсервували. Одночасно почалася безглузда дискусія, густо замішана на невдоволених амбіціях: „Чайка! Ні — не „чайка”!. Дюбель-шлюп, судно Російської імперії. Чайка повинна бути видовбана з однієї колоди і з нарощеними бортами! Чайка, це те, що по бортам укріплено в'язанками хмизу очерету”! Хмиз по бортах рятує пошкоджений корабель від затоплення. Тому, стверджувати — „якщо без хмизу по бортах - то не чайка!”, все одно, що „Якщо не одноокий і не одноногий, то не пірат”!

Термін „чайка” у значенні „судно, корабель, піратське судно” зустрічається нині в мовах турецькій, румунській, болгарській, сербсько-хорватській, новогрецькій, італійській, угорській, французькій та німецькій...

Наступний, сподіваємося, не останній з кораблів, „бригантину” урочисто підняли в листопаді 2004 року. Лідер „на всі часи” музикального гурту „Машина часу” Андрій Макаревич своїм авторитетом та ентузіазмом допоміг зібрати кошти. Тому, роботи велися на значно вищому рівні. Я в тих дослідженнях участі не брав, був тільки запрошений на урочистий підйом. Тому, переповідати дослідження і відкриття друзів не буду.

Література

1. Вілінов Ю.А. „На шляхах від порогів до синіх морів” / Ю.А. Вілінов. – Запоріжжя: видавець Глазунов С.А., 2005. – 325 с.
2. Додонов Р.О. Історичні wrack’и України: події, пошук, версії / Р.О. Додонов. – Донецьк: „ВИК”, 2004. – 289 с.
3. Собрание таблиц и формул для инженеров, архитекторов и механиков». Составил А.А.Недзялковский. - С.-Петербург, 1894.

Вилинов Ю.А. Как поднимали „Запорожскую Чайку” (заметки участника экспедиции).

Статья посвящена воспоминаниям экспедиционного врача об исследовании и подъеме казацкой лодки в сезон в 1999 году. Приводятся личные суждения, анализируется городской фольклор о работе гидроархеологов у острова Хортица.

Ключевые слова: Хортица, „Запорожская чайка”.

Vilinov Y.A. How „Zaporizhian Чайка” was lifted (The notes of participant of expedition).

The article is devoted to flashbacks of expeditionary doctor about the research and lifting of cossack boat in 1999. Personal judgements are given, city folk-lore about work of hydroarheologes near Khortytsia Island is analysed.

Keywords: Khortytsia, „Zaporozhian Чайка”.